

Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան սեպհական ձեռքով ստորագրուած է

ՆԻԿՈԼԱՅ

Այսպիսով Ռուսիայի բազմացեղ ազգութիւնների վերայ սուրբ պարտականութիւն է դրուած, արժանաւոր մարդիկ ընտրելով, արդարացնելու Կայսերական Գահից արտայայտուած վստահութիւնը իրենց վերայ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

■ Մեր աշխատակից պ. Գարեգին Ենգիբարեանցը խնդրել էր պատշաճաւոր իշխանութիւնից թոյլ տալ իրան հրատարակել Բագու քաղաքում հայերէն լեզուով մի ամենօրեայ թերթ «Երկիր» անունով: Հաւաստի աղբիւրից մենք իմացանք, որ թոյլ է տրուած արդէն այդ թերթի հրատարակութիւնը:

■ Քաղաքիս հայ բանտարկեալները խնդրել են մեզ յորդոր կարդալ հայ խմբագրութիւններին և հրատարակիչներին՝ ուղարկել իրանց լրագիրներ և գրքեր՝ միայնութեան ժամանակ օգտակար գործով զբաղուելու համար: Բարի ցանկութիւն էր և մենք կարգադրեցինք արդէն ուղարկել նոցա «Լուսման», յուսալով, որ ուրիշներն էլ կյարգեն մեր դժբաղդ հայրենակիցների հրաւերը:

■ Անցեալները ուսւ լրագիրներում կարդացինք նահանգապետի մի գեղեցիկ կարգադրութիւն, որ այսուհետեւ աշխատեն դիւանական աւելորդ գրագրութիւնները կրճատել և առհասարակ խոյս տալ «պատիւ ունիմ խոնարհաբար յայտնել կամ խնդրել» և այլ հնացած ձևերից և բաւականանալ հասարակ ձևերով և դիմումներով: Արդարեւ ժամանակն է, որ մեր մէջ էլ վերջ տրուին այդպիսի աւելորդ ձևականութիւնները, որոնցով խճողուած է առհասարակ հայ դիւանատունների գրագրութիւնները. և ցանկալի է, որ ամենապարզ և դիւրին ձևեր սահմանուին յարաբերութիւնների համար. մանաւանդ անհրաժեշտ է բոլորովին վերացնել ծննդականների վերաբերեալ երկար ու բարակ «դակլադները», «ժուռնալները» ևն և այնպէս կարգադրել, որ 1—2 օրում ժողովուրդը հնար ունենայ ծննդական ստանալ, փոխանակ այժմեան 10—20 օրերի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

I.

«Լուսայիդ» էջերում քանիցս երևեցաւ նկատողութիւն, որ մինչև այժմ «Մշակի» խմբագրութիւնը հրապարակական

հաշիւ չէ տուել զանազան նպատակներով հանգանակած դրամներէ, որոնց թւում նաև թիֆլիսի հայոց հրատարակչական ընկերութեան գոյքի և դրամների համար, այն ընկերութեան, որի ղեկավարն էր «Մշակի» խմբագիր պ. Ա. Քալանթարեանցը: Ես, որպէս անդամ յիշեալ փակուած ընկերութեան, նոյնպէս ոչ մի գաղափար չունիմ, թէ ինչքան գոյք և դրամ պիտի ունենար ընկերութիւնը փակման ընդէմէն ու ինչքան յանձնուեցաւ Երևանի թեմական դպրանոցին: Ճշտիւ անգամ յանձնուեց, ինչքան որ պիտի լինէր, թէ աւելի կամ պակաս: Առայժմ հաւատ չընծայելով չար լեզուներին, խնդիրը դնում ենք հրապարակի վրայ և առաջարկում պ. Ա. Քալանթարեանցին՝ պարզել լրագրութեան միջոցով այս գործեան հանգոյցը:

ԱՆԴԱՄ ՆԱԽԿԻՆ ՀՐԱՏ. ԸՆԿ.

II.

Հայր խմբագիր

Խնդրում եմ թոյլ տաք Լուսայի միջոցով աշխարհ հանել լիբերալ բանակի տգեղ վարմունքներից մէկը:

1903 թ. ամառն էր:

Հայ ժողովուրդը, որ դարերով յարգել—սիրել է իր եկեղեցին, ողբում էր այդ եկեղեցու զրկանքները և դժգոհների խմբերը շտապում էին դէպ իրենց սրբազան տաճարները բողոքելու այն զրկանքների ու վիրաւորանքի դէմ, որ ուղղուած էր դէպի այդ եկեղեցին: Եւ այս արհաւիրքների, ողբ ու լացի մէջ կար մի անտարբեր լեզէոն, որի անդամները պատիւ ունին կոչուելու մշակակամ: Այդ լեզէոնի պատգամախօսը բողոքում էր ժողովրդի դէմ և բարձրաձայն գոչում. «ո՛վ Արծրունու գերեզմանը սիրում է, նա չը պէտք է բողոքի»: Մէկ խօսքով, այս մարդիկ մկան ծակը մտան և ոչինչ չը ցանեցին:

1905 թ. ամառն էր:

Երկու տրուայ ողբ ու լացին, բանտարկութիւններին, սպանութիւններին, նահատակութիւններին և շահատակութիւններին հեռակեց Օգոստոս 1-ի բարձրագոյն աւետարեք Հրովարտակը, որով յետ են տրուում մեր եկեղեցական կալուածներն ու դպրոցները:

Ահա գործելու ասպարէզ, անձ ձեզ մի իրաւունք, որով առաջնորդուելով՝ ոչ բանտ, ոչ մահ և ոչ էլ թշուառութիւն չի հասնիլ ձեզ:

ԼՈՒՄԵՑ

Այստեղ ամենքը բաջ են, որովհետև իրաւունք ունին գործելու:

Բացուեցաւ մկան ծակի դուռը և դուրս պրծան «Մշակ»-ի հերոսները, նրանք մոռացել էին Արծրունու գերեզմանը: Էլ Քալանթար, էլ Առաքելեան և ընկ. շտապեցին դէպի Հայոց Առաջնորդարան և կազմեցին յանձնաժողովներ, մասնաժողովներ, գուցէ և... վեհաժողովներ, և առանց կարմրելու իրենք իրենց անդամ ընտրեցին:

Մախլաս, չը ցանածը կարելի է հնձել...

ՀԱՅԿ ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱՆԱՏՐԵԱՆՑ

III.

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Մշակի 121 համարում տպուած էր որ հանգուցեալ Կարապետ Եղեանը առանց կտակի թողել է մօտ 200000 ուրբի իւր աղբականներին և ցանկութիւն էր յայտնուած որ հանգուցեալի ժառանգները այդ գումարից մի որոշ տոկոս յատկացնէին մի որևէ բարեգործական հիմնարկութեան: Մենք ձեռնհաս ենք ստոյգն հաղորդելու, որ հանգուցեալ Եղեանը կտակ ունի արած, և նորա կարողութիւնը հազիւ 100,000 ի հասնի: Այդ գումարից մօտ 40,000 ուրբի Դվինսկ-Վիտէբսկ երկաթուղու բաժնետոմսերով, կտակել է Սանասարեան վարժարանին, որը կստանայ այդ գումարը հանգուցեալի եղբայր բժշկապետ Յովհաննէս Եղեանի մահից յետոյ: Կտակի մէջ ասուած է, որ եթէ երբեքից դպրոցը դադարէ գոյութիւն ունենալուց, այդ դէպքում դրամազուլսը պիտի յանձնուի ամենայն հայոց կաթողիկոսի տրամադրութեան: Հանգուցեալի հարուստ մատենադարանը, որ պարունակում է իւր մէջ հայագիտութեան և հայրենագիտութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ և երօպական ամեն լեզուներով երկասիրութիւնք, ըստ ցանկութեան հանգուցելոյն՝ մի մասը պիտի յանձնուի Սանասարեան վարժարանին, իսկ միւս մասը Ս. Էջմիածնի ձեմարանին:

ՍՏ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆՑ

Պետերբուրգ 1905 յուլիս

IV

Յարգելի խմբագիր «Լուսնայ» ամսագրի

«Մատնիչ», «մատնել» բառը յարաբերական իմաստ ունեցող մի խօսք է։ Եւ որովհետեւ այժմ այդ խօսքը շատ է կրկնւում մեր կեանքում, ցանկալի էր իմանալ Ձեր կարծիքը, թէ իսկապէս ձրպիսի դէպքերի, կամ վարմունքների անունն է մատնութիւն։

Օրինակ «Մշակ» լրագրում յիշուած է թէ «Մեղու Հայատանի»-ի ընթերցողները կամ «Մեղուականութիւնը» վաղուց ի վեր «Մշակին» մատնիչ է կոչել։ Տարակուսական բան. ի՞նչպէս կարող է մի թերթ մատնիչ լինել։

Խնդրում եմ Ձեր ամսագրում բացատրէք ինձ և առհասարակ «Լուսնայի» ընթերցողների համար, թէ ձրպիսի վարմունքների համար տեղին է «մատնել» խօսքը և ում համար է սաղական «մատնիչ» մականունը։ Խնդրեմ բացատրել նաև, թէ ինչո՞ւ «Մեղուն» «Մշակին» մատնիչ է անուանել և թէ ի՞նչպէս կարող է թերթը մատնել։

Յարգանք՝ Աշակերտ Մ. դասարանի

Շատ ուրախ եմք, որ մի պատանու կենդանի հետաքրքրութիւնը կանգ է առել այսպիսի մի փափուկ հարցի վերայ։ «Լուսնայի» յաջորդ համարում մեր աշխատակիցներից մէկը, աշակերտական դասին հասկանալի ոճով կորոշէ «մատնել» և «մատնիչ» բառերի իմաստը և ցոյց կտայ թէ որտեղ պէտք է գործածել արժանապէս այդ բառը։

ԽՄԲ.